

ECOURI

UCRAINE

Revistă literar-culturală și educativ-informativă
a Uniunii Ucrainenilor din România

74 IULIE
2025

Gheorghe TOMOZEI

EROS ÎN RĂZBOI

Au crăpat capul vinului, în beci,
au mâncat rândunica orașului,
i-au percheziționat pe copii
și au găsit în ei copii, și bărbați, și bătrâni,
pe care, după ce i-au înjunghiat, i-au pus la loc,
au altoit usturoiul cu crinul,
iar pe oamenii doborâți pe caldarâm
i-au tuns de speranțe până la zero
și i-au numărat cu gloanțe – apoi...
Au confiscat toate numele de femei găsite asupra lor
și au creat adevărate industrii
care să le separe de dragostea conținută în ele,
apoi le-au revândut cu prețuri mari...

Noaptea năvălitorii își trăgeau cizmele
și caii de sărbătoare
intrau în casa poetului,
făceau lumină, aprinzându-i părul
și-n patul de zăpadă se-azvârleau,
silindu-l să rămână și să-i vadă
cum se culcau cu versurile lui.

Valeriy Franchuk. Tripticul „Гарячий поніл” („Cenușă fierbinte”),
partea stângă și partea dreaptă.

Guillaume Le Vasseur de Beauplan: francezul care a descoperit Ucraina pentru Europa

În lumea postărilor, a storyurilor și a blogurilor, este greu de imaginat că și acum câteva secole existau „travel bloggeri” – călători care își descriau călătoriile în scrisori, jurnale și memorii. Câțiva dintre aceștia au vizitat și teritoriile Ucrainei contemporane, fără camere foto, drone sau rețele sociale. Aceștia o descopereau plini de uimire, cu respect, uneori cu superioritate, dar întotdeauna cu interes. Textele lor nu sunt doar surse istorice, ci veritabile „oglinzi” în care Ucraina contemporană încă se poate recunoaște.

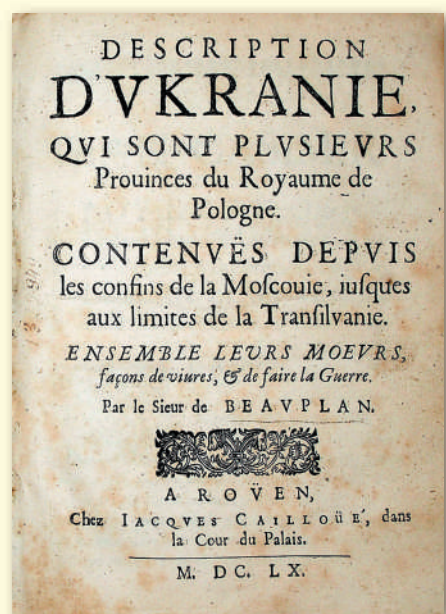
Un astfel de călător a fost francezul Guillaume Le Vasseur de Beauplan. La mijlocul secolului al XVII-lea, când hărțile Europei aveau încă pete albe în est, el a ajuns pe pământurile ucrainene. Nu era un romantic, nu căuta aventuri și nu scria poezii. Era inginer fortificator în slujba regelui polonez, dar privirea sa atentă și independentă ne-a lăsat mai mult decât niște simple schițe: a lăsat prima descriere sistematică a Ucrainei – a pământului, a poporului, a naturii, a armatei și a spiritului său.

Beauplan a ajuns în Rzeczpospolita la începutul anilor 1630. În primii ani, a lucrat la fortificațiile din Lviv, Kamianets, Cerkasy, Bar și Kodak. Construia forturi și poduri, întărea castele, puneau drumuri. Activitatea sa era exclusiv practică, dar tocmai aceasta l-a dus în adâncul lumii necunoscute până atunci a pământurilor ucrainene. Nu era un călător în sensul propriu-zis al cuvântului – rutele sale erau dictate de logistica militară. Dar, cu timpul, în el s-a trezit un alt interes intelectual. Tot ce vedea, auzea, simțea – nota. Așa s-a născut ideea de a crea o carte.

În 1651, în orașul francez Rouen, a apărut cartea sa „Description d’Ukraine”, adică „Descrierea Ucrainei”. A fost prima lucrare din istorie care nu doar a numit teritoriul cu acest nume, ci l-a descris ca pe o unitate geografică și culturală distinctă. Beauplan scria despre Ucraina ca despre „o țară care se întinde de la Moscova până la Transilvania, de la Polonia până la stepele tătarăști”. „Descrierea” sa nu era un raport steril, ci o narațiune vie, plină de detalii despre peisaje, climă, râuri, obiceiuri, religie, îmbrăcăminte, arhitectură, armată și, mai ales, despre oamenii pe care îi întâlnea.

(Continuare la pag. 2)

Bogdan MOISEI

Prima hartă de mari dimensiuni a Ucrainei – Delineatio Generalis Camporum Desertorum vulgo Ukraină – creată de Beauplan în 1648.

Evenimente • Evenimente • Evenimente • Evenimente • Evenimente

130 de ani de la nașterea poetului Maksym Tadeiovyci Rylskyi

Consacrându-și viața literaturii ucrainene mai bine de o jumătate de veac, Maksym Rylskyi (1895-1964) a lăsat posterității o moștenire literară bogată și variată, care s-a născut pe fondul literaturii clasice și al folclorului ucrainean. Filiala Cluj a Uniunii Ucrainenilor din România a celebrat, la 14 iunie a.c., „130 de ani de la nașterea poetului Maksym Tadeiovyci Rylskyi” printr-o

acțiune cultural-științifică la care au luat parte cadre didactice universitare, studenți, oaspeți din Ucraina și simpatizanți ai limbii și ai culturii ucrainene. În debutul manifestării, președintele Filialei, conf. univ. dr. Ioan Herbil, a subliniat importanța organizării unor astfel de evenimente pentru comunitatea ucraineană, și nu numai, prin care este reafirmată bogăția culturală și lingvistică a poporului ucrainean, aducându-i în atenția publicului, din nou și din nou, pe cei care au contribuit neobosit la clădirea identității conștiinței naționale ucrainene. Prima comunicare cu titlul „Maksym Rylskyi – între dăruire și constrângere” a fost prezentată de către Andreea Țudic din anul III de la Specializarea UC-RO, prin care au fost relevate aspecte importante ale parcursului personal și profesional al poetului oma-

giat. Cea de-a doua comunicare a fost susținută de către Anastasia Fedurean din anul II de la Specializarea UC-JA, «Максим Рильський – класик української літератури ХХ-ого ст.» (Maksym Rylskyi – clasic al literaturii ucrainene a secolului al XX-lea), autoarea construindu-și discursul pe argumentarea direcției neoclaseice a creației lui M. Rylskyi. A urmat vizionarea unui documentar despre M. Rylskyi din seria «Гра долі». Cea de-a treia comunicare i-a aparținut Mihaelei Herbil, lector univ. dr. al Specializării limba și literatura ucraineană, intitulată «Особливості лірики Максима Рильського» (Particularități ale liricii lui Maksym Rylskyi), în care au fost vizate principalele teme și motive ale moștenirii sale poetice. Acțiunea dedicată lui Maksym Rylskyi a fost încununată printr-un recital de poezie din lirica poetului, pregătit de către Olha Senyshyn, jurnalist și redactor al revistei «Дзвоник», care le-a implicat pe câteva dintre participantele fidele din Ucraina în realizarea acestui moment poetic.

Sursa: www.uur.ro

Uniunea Ucrainenilor din România, alături de studenții specializării Limba și literatura ucraineană

La data de 16 iunie a.c., a avut loc, la Facultatea de Litere din Cluj-Napoca – UBB, festivitatea de premiere a studenților care au susținut comunicări în cadrul „Sesiunii științifice a studenților, a masteranzilor și a doctoranzilor”, desfășurate în ziua de 23 mai 2025. Devenită deja o tradiție, competiția științifică a studenților reunește, an de an, studenți pasionați de diferite teme, care acoperă vaste domenii de cercetare (limbă, literatură, cultură și civilizație, relații diacronice și

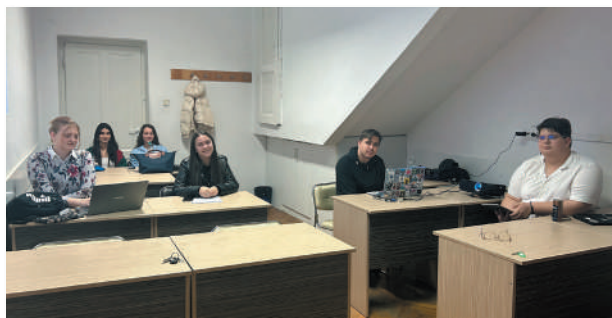
Premiul I – studenta Anastasia Fedurean din anul II, de la specializarea UC-JA, a prezentat comunicarea «Українські анекдоти. Специфіка українського гумору» („Anecdotele ucrainene. Specificul umorului ucrainean”), coordonată de d-na lector dr. Cristina Silaghi, o lucrare extrem de complexă, care s-a axat pe evoluția anecdotelor ucrainene, începând din perioada cazacilor și până în zilele noastre, urmărind, totodată, influența contextului socio-politic asupra acestora.

Premiul III – o comunicare interesantă a fost cea a studentei Larisa-Tania Firisciuc din anul II, de la specializarea UC-RU, „Arta populară ucraineană”, coordonată de d-na lector dr. Cristina Silaghi, accentul fiind pus pe relevarea simțului estetic al strămoșilor ucraineni, reflectat în obiecte de vestimentație și de uz casnic.

Premiul III – studenta Maria-Lavinia Sacala din anul II, de la specializarea UC-RU, a prezentat „Arta muzicală în Ucraina: tradiție, identitate și inovație”, coordonată de d-na lector dr. Cristina Silaghi, care a reliefat cele mai importante tendințe în muzica populară, clasică și pop-rock ucraineană.

Ca de fiecare dată, Uniunea Ucrainenilor din România – Filiala Cluj a fost alături de studenții specializării Limba și literatura ucraineană, oferindu-le premii substanțiale în cărți.

Sursa: www.uur.ro

sincronice) și care aduc în fața celor prezenți rezultatele complexului proces de documentare, prilejuind, de fiecare dată, un schimb fructuos de idei între studenți și profesorii coordonatori.

Și în acest an, studenții secției Limba și literatura ucraineană din cadrul Departamentului de limbi și literaturi slave al „Universității Babeș-Bolyai” ne-au încântat cu lucrările lor, iar cele mai bune dintre ele au fost premiate după cum urmează:

ficând-o admirabil prin romanele „Perverzion” și „Crying of lot 49” ale celor doi autori.

Premiul II – urmând linia cercetării filologice, studentul Sergiu-Cristian Șofineț din anul III, de la specializarea UC-EN, a prezentat lucrarea „Vulnerabilitatea graiurilor ucrainene în epoca modernă: între dispariție și revitalizare”, coordonată de d-l conf. dr. Ioan Herbil. Comunicarea a vizat aspecte legate de pericolele la care este supusă limba dialectală ucraineană și identificarea metodelor de contracarare a acestora.

Guillaume Le Vasseur de Beauplan: francezul care a descoperit Ucraina pentru Europa

(Continuare de la pag. 1)

Beauplan descria ucrainenii cu multă simpatie, subliniind hărnicia, demnitatea, curătenia și gospodărirea lor. Țăranii trăiau în case de lut cu acoperișuri de paie, care, spunea el, erau „curate în interior, decorate cu icoane, cu bănci de lemn acoperite cu covorașe țesute”. Femeile purtau baticuri, cămăși brodate, fuste lungi, iar bărbații – pantaloni largi, brâu roșu, săgi. Ucrainenii știau să cânte, chiar și atunci când nu aveau motive de bucurie, și primeau oaspeții cu ospitalitate, fără a întreba cine sunt și de unde vin.

O atenție deosebită a acordat-o Beauplan cazacilor. Nu doar că descria obiceiurile lor, ci și structura organizării sociale. Siciul Zaporozean apărea în fața sa ca o comunitate democratică, unde hatmanul era ales prin vot și putea fi demis dacă nu justifica încrederea. Beauplan era impresionat de disciplina militară, fraternitatea și capacitatea de autoorganizare.

Un „erou” aparte al cărții sale devine natura ucraineană. Stepele, pe care le numea „marea fără apă”, râurile cu pește, pădurile cu vânat, solul negru care dă roade fără îngurășmințe – toate acestea l-au impresionat profund pe francez. Spunea că acest pământ ar putea hrăni jumătate din Europa, „dacă nu ar fi călcat în fiecare an de război”. În fiecare descriere a naturii se simte nu doar uimire, ci regret pentru o țară care are totul, în afară de stabilitate.

Una dintre cele mai tranșante și interesante afirmații din textul lui Beauplan este comparația dintre ucrainenii și ruși. Subliniind că ucraineanul este iubitor de libertate, sensibil, curajos, în timp ce rusul este tăcut, umilit, supus, acesta afirmă fără echivoc: „Moscovitul se teme de țar, ucraineanul – doar de Dumnezeu”. Această privire, formulată înainte de apariția proiectelor imperiale, este o mărturie importantă a diferenței timpurii dintre cele două națiuni – nu doar geografice, ci și mentale.

În 1648, Beauplan a creat prima hartă de mari dimensiuni a Ucrainei – *Delineatio Generalis Camporum Desertorum vulgo Ukraina*. Pe această hartă sunt reprezentate râurile, orașele, așezările, pragurile pe râul Nipru, drumurile tăărăști – toate cu o precizie extraordinară. Această hartă a constituit baza pentru cartografia europeană a regiunii aproape o sută de ani. A făcut Ucraina vizibilă pe hârtie – nu ca o abstractă „Ruthenia”, ci ca o țară cu contur și spațiu.

Beauplan nu era nici istoric, nici geograf. Dar a făcut ceea ce nu au reușit mulți alții: a văzut țara și oamenii care încă nu știau pe deplin că sunt o națiune. Într-o perioadă în care noțiunea de „națiune” nu avea încă semnificația modernă, el a descris teritoriul, limba, viața cotidiană, conștiința de sine ca pe ceva unitar. În multe privințe, în Ucraina descrisă de el recunoaștem țara vecină de astăzi.

Într-o perioadă în care identitatea ucraineană se luptă din nou pentru a se afirma pe arena mondială, vocea lui Beauplan nu sună ca o amintire arhaică, ci ca o confirmare a profunzimii istorice a acestei identități. În secolul al XVII-lea, un francez deja spunea: ucrainenii sunt un alt popor, cu propriul lor drum.

Surse:

1. Beauplan, Guillaume Le Vasseur de. *Description d'Ukraine*. Rohan, 1651.
2. Бопплан Гійом Левассер де. *Опис України*. Переклад з французької, Наукова думка, 1990.
3. *Encyclopedia of Ukraine* – Beauplan, Guillaume Le Vasseur de. <https://www.encyclopediaofukraine.com>
4. Library of Congress – *Delineatio Generalis Camporum Desertorum (1648)*. <https://www.loc.gov/resource/g7100.ct000383>

Ivan Negriuc

Ipoteștii Sucevei (nu cei ai Botoșaniului lui Eminescu) au dat doi mari scriitori ai literatuii ucrainene din România, un prozator și un poet: **Corneliu Reguș** (1940-2002) și mai tânărul lui consătean **Ivan Negriuc** (1954-1998). Ambii ne-au părăsit mult prea devreme. Prin nu știu ce capriciu al soartei, peste amândoi s-a lăsat o nemeritată umbră a uitării. Nu numai pentru aducere aminte, dar mai ales pentru valoarea și originalitatea operei lor, s-ar cuveni să fie reeditate cărțile pe care le-au publicat și, desigur, traduse pentru cititorul român. Nu de alta, dar în ultima vreme, la noi, din păcate, apar tot mai puține condeie tinere ucrainene. Iar cei doi scriitori au avut ceva cu totul aparte. Corneliu Reguș a fost un autentic „meșter aurar” al schiței și al povestirii, iar Ivan Negriuc poate fi catalogat, fără niciun dubiu, ca fiind poet „născut nu făcut”. Dacă aș avea în cârcă măcar cu cincizeci de ani mai puțini, le-aș traduce cărțile, dar... Din Corneliu Reguș am mai tradus și publicat ceva. Iar acum mă gândesc să ofer cititorilor revistei *Ecouri ucrainene* tălmăcirea câtorva poezii ale lui Ivan Negriuc.

C. Ir.

și o mamă cu nădejdi,
țesute-n pânza albă
nicipând terminată.
Știu un vișin
de sub care a plecat în galop
un cal fără călăreț în șa.

Știu un cântec de leagăn,
din care fericirea se prelinge
în somnul pruncilor,
știu plaiul,
unde soarele se naște
sub aripa fiecăruui ogor.
Știu miriști,
pe care copilăria bălaie
își continuă joaca,
și mai știu că nimic pe lume
nu-i este inimii mai scump,
decât a patriei
glie.

BIOGRAFIA CUVÂNTULUI

Eu m-am născut
pe ogorul cuvântului.

Palma mi s-a făcut de-acum miriște
și încă mai emană
parfumul grânelor cosite
de zeița alintului crâncen – coasa,
câlcâiele erau spălate
de roua dimineților reci.

Iar eu,
poate, nu-s eu,
sunt doar palma,
pe care timpul
și-a lăsat enigmatice linii.

Traducere din limba ucraineană
de Corneliu IROD

TRISTEȚE

De atâta timp,
din cer ninge cu corbi,
încât plopul
se prefăcu în cântec de jale
și se prelinse pe cărare
vioară.

Din lună ninge
pulbere de-argint
sub luminițele ferestrelor –
din tavanul cerului,
pe grăunțele de lumină.

Hornul urlă
precum câinii
între pereții sufletului tău,
casa ca barca-n nămeți
se scufundă.

Tot mai des și mai des,
amuțitele sunete se lovesc
precum peștii de vâșă...
Din acest ocean
nimeni nu scoate nimic,

neputinciosul gând
nu e în stare să se-ntoarcă în țipăt.
Brațele copacilor au ostenit,
legănând păsări moarte.
Atâta zăpadă
m-a cocoșat și pe mine,
eu sunt cumpăna fântânii
și m-am lipit de sânul ceresc
precum mielul flămând.

IMAGINE

Stau piatră,
stau lespede,
stau stâncă.

Ploaia biciuie nisipul,
pârâiașe mici îl spală,
purtându-l spre râu,
ca pe o țesătură de riduri
a unui obraz îmbătrânit
de icoană cu geamul plesnit în raze.

Pe mine mă spală
o picătură de sub soare,

de sub sprânceana unei planete
căzute pe gânduri,

însă eu stau
stâncă,
stau lespede,
de pe care curge sudoare de piatră –
nisipul de aur.

ȘTIU

Știu o țară,
unde cerbii
poartă luna-n coarne
printre lumânări de mesteceni,
unde răsuflarea râului
alungă singurătatea în codru.

Știu șoapta de basm a pășunii
și neclintirea Cetății,
din care uneori răzbate
prin glas de dangăt
un imn de pomenire.

Știu țintirimul eroilor,
cunoscuți și necunoscuți,

Virgiliu RIȚCO

MARIA

Maria este o femeie tare frumoasă! Ea are ochii mari, albaștri, o față curată și senină și un păr argintiu, atât de frumos, încât la lumina lunii pare că din el se revarsă o strălucire diafană...

Iarna sau vara, ea se trezește dis-de-dimineață, merge în parc, se așază pe o bancă și privește Dunărea. Când soarele se înalță și inundă parcul cu razele sale, ea se ridică și pleacă acasă. S-au cunoscut și ei așa cum se cunosc mai toți tinerii din orașele dunărene. Bătea un vânt cald și uscat. Dunărea agitată părea că se revarsă și iese din albie.Valurile năvăleau spre mal. Plaja rămăsese aproape pustie. Nu se știe cum, Maria a fost luată de valuri, dar, din fericire, pe Dunăre treceau cei din echipa de salvamar. Din șalupă s-a azvârlit în vârtejul apei un tânăr, care peste câteva secunde era lângă fată. O clipă, valurile i-au acoperit pe amândoi, dar părul negru al lui Andrei s-a ivit la suprafață, apoi, peste câteva minute, tânărul stătea cu fata în brațe pe nisip.

Încet-încet, fata și-a revenit, iar ochii ei mari, albaștri s-au îndreptat spre fața aceluia bărbat. El s-a fâstăcit din cauza palmelor bătătorite în care ținea mâinile fetei. Și-a întors capul de la sâni ei dezgoliți, spunându-i:

– Pe mine mă cheamă Andrei.

– Iar pe mine Maria, șopti ea. Vă mulțumesc, spuse abia zămbind.

După această întâmplare, s-au văzut des. Se întâlneau, se iubeau și peste câteva luni s-au căsătorit. Locuiesc acum aproape de port. Vârstnicii i-au întâmpinat cu neîncredere. Totul îi mira pe vecini în legătură cu tinerii. În fiecare dimineață, Maria își conducea soțul până în port. Stătea lângă poartă până când acesta se pierdea printre oameni. Îi uimea pe vecini, deoarece, sărind din piatră în piatră, îl urma, spe-

rând să-l mai vadă încă o dată pe Andrei al ei. În curte, Maria nu vorbește cu nimeni, n-o interesează nimic din ceea ce se petrece. După ce-l conduce pe soțul ei la lucru, se întoarce acasă, se închide în cămăruța ei și zile întregi brodează ștergere cu cocoșei și carpete cu motănei. Apoi pornește în întâmpinarea soțului. Ah! Cum îi mai strălucesc ochii de fericire când îl zărește în mijlocul mulțimii din port! Andrei o întâmpină nemulțumit:

– Mărioară, draga mea, de ce vii? Eu pot ajunge și singur acasă, doar nu voi dispărea nicăieri?! Avem mult de lucru, uneori trebuie să mai întârzii, iar tu... pierzi prea mult timp așteptându-mă.

– Andrei, scumpul meu, ciripește bucuroasă Maria, nu te-am văzut toată ziua... Fără tine nu pot...

– Da, nu se poate, răspunde Andrei, luând-o de mână și îndreptându-se spre casă. Mariei îi place să stea cu soțul ei la masă, să-l urmărească flămând, el mănâncă tot ce are în farfurie și cade pe gânduri.

– Înseamnă că mă iubește... Mă iubește! Bunica spunea că dacă bărbatului îi place cum gătește nevasta, o iubește.

Maria îl iubește pe Andrei cu patimă. Iubirea ei este egoistă, ea nu-i permite bărbatului să facă pași în plus. O astfel de dragoste cere să fii totdeauna alături de cel iubit. Ea pretinde să fie o singură ființă, să privești lumea cu o singură pereche de ochi, să respiri odată cu cel iubit...

Dar, tot mai des, Andrei este reținut la serviciu. Când vine acasă, găsește mănecarea răcită de mult pe masă, iar pe soția sa în lacrimi.

– Mărioară, iartă-mă, te rog! Îi spune de parcă ar fi vinovat. Apoi o ia și o sărută pe ochi, pe păr, pe gât.

– Măine voi veni mai devreme. Astăzi, n-am putut în niciun fel. Acolo, treaba trebuie făcută la timp. Dar a doua zi se repetă același lucru, iar uneori întârzie până spre dimineață.

Doamne...

Maria nu-și găsește locul. Ceasul își bate tactul nestințgherit, înregistrând trecerea timpului. Ea tresare speriată

la fiecare tic-tac și se uită pierdută în zare. Dar... nimeni! În bucătărie, pe masă, ca întotdeauna îl așteaptă colțunașii săi preferați. Maria stă pe întuneric și plânge. A uitat chiar și să aprindă lumina.

– De ce nu se grăbește Andrei să vină acasă? De ce? Treabă, treabă și iar treabă! Dar eu, eu nu sunt o treabă? Vecinii sunt de mult acasă... Poate nu mă mai iubește? Și-a găsit pe cineva, iar mie îmi spune că are treabă...

Mariei i s-a făcut frig ... A început să-și amintească cum s-au cunoscut, scurta lor viață împreună, ochii lor îndrăgostiți...

– Nu, nu, Andrei mă iubește!...Mă iubește!... De vină sunt acei oameni răi din port, care știu că el nu poate să refuze pe nimeni...Of! Afurisiți!! Oameni fără inimă! Trebuie să mă duc la ei. Trebuie să le explic... și eu sunt om...

A doua zi, când schimbul și-a terminat lucru, iar brigada în care lucrează Andrei a rămas pe vas, unde era o treabă de terminat, l-a chemat mecanic.

– Tu, Andrei, du-te acasă. Bătrânul a început să-și caute țigările prin buzunare, ocolind privirea lui Andrei. Băieții se vor descurca și fără tine.

– Nu înțeleg nimic, spuse Andrei, privind mirat la bătrânul mecanic. Ce-i cu asta? Nu mai aveți încredere în mine?

– Nu te înfierbânta, așază-te și ia o țigară. Băieții spun că se vor descurca și fără tine.

– Nu cred, domnule, eu simt că aici ceva nu este în regulă...

– Daaa! spuse bătrânul încet, tușind. Ce poate fi de ascuns? A fost Maria pe aici și tare a mai plâns!

– Maria?!... Andrei s-a fâstăcit. De ce? Pentru ce? Cum a putut ea?...

– A putut, a putut, Andrei, l-a întrerupt bătrânul mecanic. Noi suntem bărbați, trebuie să trecem prin orice fel de greutăți, dar ea e femeie... și, în afară de asta, are numai 18 ani, nu uita...

Din ziua aceea, Andrei vine acasă la timp. Maria a înflorit, e liniștită și ciripește ca păsările la revărsatul zorilor.

Pavlo PRAVYI

ISTORIA SECRETĂ A UNIUNII SOVIETICE

(Continuare din nr. 73)

Capitolul VII

BAZELE VICTORIEI sau DE CE AU REUȘIT LENIN ȘI TROŢKI

În vremea URSS, enorma masă de articole științifice, de monografii, ca să nu mai vorbim despre articolele din „Pravda pionierilor” sau din revista „Kommunist” se caracterizau prin unanimitatea ideilor. S-a declarat că principala cauză a victoriei bolșevicilor în așa-zisul Război Civil fusese „larga susținere a maselor populare”. Chipurile, cuvântările lui Troțki, Sverdlov, Kalinin și decretele lor despre pace și pământ au însuflețit atât de tare acele mase, încât acestea au trecut de partea „roșilor” și au învins foarte repede. Însă, de fapt, au reușit abia după vreo șase ani, dacă punem la socoteală și mișcarea de partizani a „burjuilor”.

În rândul „burjuilor” i-au trecut și pe țăranii ruși, care nu voiau să se predea, răsculați împotriva jafurilor din regiunea Tambov (în realitate, fuseseră cuprinse patru gubernii), conduși de socialistul Aleksandr Antonov. În rândul „burjuilor” i-au trecut și pe țăranii ucraineni din republica Holodnyi Iar¹ și Pădurea Neagră. În rândul „burjuilor” fuseseră incluși, de asemenea, și partizanii din Turkestan, Buhara și Horezm. Cuvântul „basmaci” (care se traduce prin „partizan”) a căpătat în URSS un sens injurios, iar pe toți basmacii propaganda i-a numit sălbatici, care țin femeile în feregele, iar pe oamenii locului, în robie.

Oamenii sovietici s-ar mira sincer și chiar nu ar vrea să creadă, dacă li s-ar spune că liderul basmacilor din Bașkiria era Ahmetzaki Validi Tohan, istoric, orientolog, viitorul doctor honoris causa al Universității din Manchester. Sau dacă li s-ar povesti că unul dintre liderii basmacilor din Uzbekistan, Usman Hodja, un promotor al culturii, istoric, editor, era întemeietorul Republicii Socialiste Sovietice Buhara, mai târziu și președinte al ei; el a organizat Armata Roșie a Buharei, însă politica imperialistă a bolșevicilor din Moscova, mult mai crudă decât cea țaristă, l-a împins în rândurile mișcării de eliberare națională.

Numărul mișcărilor și al detașamentelor care acționau în Rusia, în Asia Centrală, în Ucraina, în Belarus, în Transcaucazia etc. nu sunt de ordinul zecilor, ci al sutelor. Și masa de bază a lor o constituiau țăranii și muncitorii. Și această mișcare de opoziție a atâtor milioane, pe care bolșevicii nu reușeau s-o distrugă în decursul a zeci de ani (în unele locuri din Asia Centrală, luptele au durat până în anul 1942) anulează invenția despre „susținerea în masă” a bolșevicilor de către popoarele fostului Imperiu Rus.

Și de ce să-i susțină? Pentru decretul „despre pământ” pe care-l furaseră de la socialiștii revoluționari de stânga? Păi, și socialiștii ucraineni, în frunte cu Petliura și Vynnycenko, au dus și ei politica împărțirii pământului către țărani. La fel și cei din Gruzia și Belarus. Chiar și naționaliștii din „Musavat”, cel mai puternic partid din Azerbaidjan. „Musavat” în azerbaidjană înseamnă „egalitate”.

Înțelegând că puterea lor se menține doar pe baionete și pe minciuni populiste, bolșevicii, în frunte cu Lenin, nu precupețeau resurse pentru orice. Mai ales se străduiau să-i împrăsteie cu noroi pe toți din jur, să împrăștie zvonuri îngrozitoare despre „naționaliști” ucraineni și despre „cruzimea albgardiștilor”.

Și mai foloseau ei o tactică verificată și veche, încă de pe vremea țarului Aleksandr al II-lea, tactica „războiului hibrid”. Când nu puteau menține un teritoriu, pentru că nu aveau destule forțe sau din altă cauză, atunci formau „guverne” marionetă pentru țări formal „independente”.

Așa fusese amintita Republică Populară Sovietică Buhara, așa fusese Republica Orientală Îndepărtată, în care chiar fusese decretată orânduirea capitalistă. Așa fusese Republica

Socialistă Sovietică a Donețului și Krivoirogului. Așa fusese Republica Socialistă Sovietică Ucraineană, creată formal pe data de 10 martie 1919. Să vedem cum a funcționat aceasta, luând-o pe ea ca exemplu.

În timpul alegerilor pentru Adunarea Constituantă de la sfârșitul anului 1917, bolșevicii au suferit în Ucraina o înfrângere catastrofală: pentru ei votaseră mai puțin de 10% dintre alegători. Asta iarăși apropo de minciuna despre „susținerea maselor”. La primul Congres al Consiliilor muncitorilor, soldaților și țăranilor din Ucraina, din 2.500 de deputați, bolșevici erau doar 130. Bolșevicii ucraineni n-aveau nici măcar propriul partid – toți erau în același partid cu Lenin-Troțki-Sverdlov.

Conștientizând că la Kiev „nu le merge”, bolșevicii s-au mutat la Harkiv², au creat acolo un Comitet Central Executiv Provizoriu al Consiliului Ucrainei și un Secretariat Popular. Astfel, data de 25 decembrie 1917 a devenit în istoriografia oficială a URSS ziua nașterii RSSU (Republica Sovietică Socialistă Ucraineană).

În martie 1918, a fost proclamată formal independența RSSU de Moscova. În realitate, întreaga ei conducere era desemnată la Kremlin. Exista totuși o nuanță – bolșevicii de la Moscova se străduiau se găsească printre ei pe cei care aveau cât de cât o legătură cu Ucraina: se născuseră în Ucraina sau trăiseră un timp mai îndelungat acolo. La fel procedase tovarășul Stalin în 1940, când îl numise președinte al guvernului marionetă al Republicii Democratice Finlandeze pe Otto Kuusinen, membru al Biroului Politic al CC al PCR(b), numai pentru că era finlandez, deși el uitase demult limba finlandeză. Însă atunci nu s-a reușit cucerirea Finlandei și tovarășul Kuusinen s-a întors în confortabilele apartamente din Moscova. Dar ocuparea Ucrainei bolșevicilor le-a reușit. Iar Partidul Comunist Bolșevic (al Ucrainei) fusese creat din aceiași slugoi ai Kremlinului abia la sfârșitul anului 1918.

Unul dintre comuniștii ucraineni de frunte, Volodymyr Petrovyci Zatonyskyi, a spus răspicat la sfârșitul anului 1917:

„Cât timp încă nu există dezbinare între ucraineni și nici nu se întrevede că va exista, trebuie dus război cu poporul ucrainean, iar bolșevici sunt doar un număr foarte mic.”

De aceea, a fost nevoie ca în Ucraina bolșevismul să fie importat. Pe baionetele Armatei Roșii a Rusiei. Iar membrii „guvernului” formal „independentei” RSSU a legitimat agresiunea militară a bolșevicilor. Cică Lenin nu ar fi fost deloc împotriva independenței Ucrainei Sovietice, spre deosebire de Stalin, de Troțki și de alții. E adevărat. Vladimir Ilici a combătut vehement „șovinismul rusesc de mare putere”. În vorbe. Și imediat accentua că

„Despre o cultură națională în general pot vorbi doar clericii sau burjuii. Masele muncitoare pot vorbi doar despre cultura internațională a mișcării muncitorești mondiale.

Numai o astfel de cultură dovedește totala, adevărata, sincera egalitate între națiuni, inexistența asupririi naționale, realizarea democrației. Numai unitatea și contopirea muncitorilor tuturor națiunilor din toate organizațiile muncitorești în lupta cu capitalul duce la «soluționarea problemei naționale».”

Lenin era un gândac viclean. Vorbele lui le poți interpreta și așa, și altminteri. Asta e maniera lui. Introducem comunismul. Nu ne-a ieșit, spunem că acesta fusese un pas forțat și provizoriu – „comunismul de război”. Ne manifestăm împotriva șovinismului rusesc de mare putere și, în același timp, anunțăm că în Ucraina limba ucraineană este perimată. Și cântecele ucrainene, și tradițiile. Și-n acest caz, în ce limbă ar trebui să vorbească ucrainenii? Ce cântece să cânte? Ei, asta e.

Imaginează-ți că, conform actelor, casa e a dumitale, dar locuiește în ea un tip străin cu familia lui. Iar dumneata – în grajd. Și toate drepturile dumitale se reduc la a te cocoșa de muncă din zori până-n zori în grădină, care, după acte îți aparține, dar recolta o ia acel tip. Într-o astfel de situație s-au trezit ucrainenii după înfrângerea în luptele pentru eliberare și a ocupării Ucrainei de către bolșevici.

Și eu nu exagerez. Nu întunec culorile. Iată, stimate cititorule, un singur exemplu, dar grăitor.

În anii 1921-1922, o serie de regiuni din Rusia au fost lovite de foamete. Cea mai grea situație a fost în Povoljie. Oamenii mureau cu zecile de mii. Bolșevicii chiar s-au adresat Crucii Roșii Internaționale.

În același timp, a fost dată hotărârea de confiscare a valorilor bisericești. Chipurile, pentru a lupta împotriva foametei. În realitate – nu. În 19 martie 1922, în legătură cu aceasta, Lenin s-a exprimat categoric și cinic:

„Acum și chiar acum, când în locurile în care bănuie foametea și pe drumuri sunt sute, dacă nu mii de cadavre, noi trebuie (și de aceea suntem obligați) să purcedem la preluarea valorilor bisericești cu o energie turbată și necruțătoare, fără să ne dăm în lături în a înăbuși orice opoziție. Tocmai acum și chiar acum, marea majoritate a masei țărănești va fi fie cu noi, fie, în orice caz, nu va fi în stare să susțină cât de cât cu hotărâre acel număr infim al sutanelor negre ale clerului și a burgheziei reacționare orășenești, care pot și doresc să încerce politica de opoziție violentă împotriva decretului sovietic.

Țăranii culeg cartofi sub supravegherea paznicilor înarmați. 1918.

¹ Creație statală temporară (1919-1922) în raionul Cihyrin al Republicii Populare Ucrainene; această „republică” avea o armată compusă din 15.000 de țărani. (C. Ir.)

² Până de curând, unele toponime ucrainene erau transcrise la noi după forma lor rusească: Harkov, Lvov (chiar Liov), Cernigov ș.a. Ele fiind, însă, localități din Ucraina, cu nume ucrainene, le voi ortografa ca atare: Lviv, Harkiv, Cerniv etc. (C. Ir.)

Este absolut necesar să realizăm preluarea valorilor bisericilor în modul cel mai hotărât și cât mai urgent, cu care am putea să ne asigurăm un fond de câteva sute de milioane de ruble aur (trebuie avute în vedere giganticele averi ale unor mănăstiri și lavre). Fără aceasta nu poate fi concepută nicio activitate de stat, nicio construcție economică, în mod special, și îndeosebi, nicio susținere a poziției noastre la Genova.”

Și, bineînțeles, că această circulară a fost „strict secretă”. Dacă doriți, redau în întregime apostila pusă de însuși „conducătorul proletariatului mondial”:

„Strict secret.

Am rugămintea ca, în niciun caz, să nu se facă copii, iar fiecare membru al Biroului Politic (de asemenea și tov. Kalinin) să-și facă observațiile chiar pe document.”

În circulară nu există niciun cuvânt despre cum vor fi folosite valorile pentru ajutorarea celor care suferă de foamete. Acolo este precizat clar pentru ce se face acest lucru: sub masca luptei cu foametea, să se ia de la biserici toate valorile. Și să fie canalizate spre activitatea statului – producția de muniție și puști este tot activitate. Precum și pentru asigurarea tratativelor de la Genova. Acolo bolșevicii sperau să obțină recunoașterea de către țările apusene a Rusiei Sovietice. La ce sunt necesare sute de milioane de ruble aur? Se pregăteau să plătească datoriile guvernului țarist.

Și ce rost are aici Ucraina Sovietică? – o să mă întrebați.

Are, pentru că atunci și Ucraina, din cauza secetei, a fost lovită de foamete. De una cumplită. Și iată că, atunci când copiii ucraineni se umflau și mureau de foame, guvernul „independentei” RSSU expedia pâinea în Rusia. Subliniez: formal independenta Ucraină, condamându-i la moarte prin înfometare pe propriii cetățeni, trimite cerealele în altă țară. Gratis. Adică degeaba.

În 12 mai 1921, Lenin expediază la Harkiv, pe adresa guvernului „Ucrainei independente” o telegramă prin care pretindea ca, în decurs de o lună, să se trimită în Rusia nu mai puțin de 1 milion de puduri de cereale. În 20 septembrie, când nu mai exista nicio îndoială că Ucraina va fi cuprinsă de foamete, Biroul Politic al CC al PC(b)U aprobă planul de trimitere în RSFSR a cantității de 57 de milioane de puduri de produse alimentare. Asta înseamnă 912.000 de tone.

Mai mult decât atât, în timpul foametei, cerealele din Ucraina erau exportate în străinătate. Însă, nu se știe de ce, banii pentru aceste cereale „Ucraina independentă” nu i-a încasat – însă, culmea, banii ajungeau la Moscova. În plus, aceste exporturi erau folosite chiar ca armă politică. Astfel, în anul 1922, când foametea din Ucraina atinsese apogeul, președintele Consiliului Comisarilor Poporului al RSSU, Hrystyan Rakovsky, îi dă un ultimatum ministrului Afacerilor Externe al Marii Britanii, lordul Curzon: dacă nu vă împăcați cu Rusia Sovietică, Ucraina Sovietică va înceta să vă mai exporte cereale. Așa că „independența”

Dmitrii Moor, 1921.
Afișul „Ajutor”; apropo de foametea din ținutul Volgăi.
Însă Secția de agitație și propagandă a CC al PC(b) din Rusia
n-a comandat graficienilor afișe și despre foametea artificială din
Ucraina și exportul de cereale în Anglia...

și-i ajutau pe bolșevici. Deși îi vedeau „puțin cam radicali”, însă totuși social-democrați. Despre ideile lui Zinoviev și Lenin de a ucide pe fiecare al zecelea cetățean al țării, de a înființa un lanț de lagăre de concentrare și de a-i trimite pe lumea cealaltă pe toți cei care au alte păreri, împreună cu familiile lor, în anul 1918, știau prea puțini. Mai ales în străinătate. Acolo aveau alte griji.

Unii zic că pe aceștia Lenin îi numea „idioti utili”. Alții susțin că expresia îi aparține lui Karel Radek. Însă nu avem dovezi că ei s-ar fi exprimat chiar așa despre cei care simpatizau bolșevismul și-l ajutau să pătrundă în țara lor. În schimb, istoria a reținut numeroase alte asemenea expresii, căci Vladimir Ilici avea destule vorbe la îndemână și era extrem de brutal în aprecieri.

(Va urma)

Traducere din limba ucraineană și note
de Corneliu IROD

Mihai Hafja TRAISTA

DIN ISTORIA LITERATURII UCRAINENE DIN ROMÂNIA ~ PERIOADA POSTBELICĂ ~

Mykola Koțar – poetul tăcut dintre frontiere

Într-un colț discret al poeziei ucrainene din diaspora, numele lui Mykola Koțar rămâne învăluit într-o tăcere dureroasă. Puținele informații care ne-au parvenit despre viața și opera sa nu fac decât să intensifice misterul din jurul acestui poet retras, al cărui destin a fost modelat de istoria zbuciumată a secolului al XX-lea.

Născut la 3 noiembrie 1910, în Ucraina, Mykola Koțar a fost, prin formare, economist. Dar dincolo de cifre și tabele, el a purtat mereu în sufletul său o sete de poezie, o nevoie de a înțelege și de a traduce în cuvinte rostul suferinței și al tăcerii. O parte a vieții și-a petrecut-o în România, înainte de a se întoarce în Ucraina natală, unde s-a căsătorit și a avut o fiică, Oksana, care, la rândul ei, i-a oferit două nepoate.

Debutul literar al lui Koțar s-a produs relativ târziu, în 1956, în paginile periodicului *Новий вік* (*Veac nou*), publicație care oferea tribuna necesară afirmării scriitorilor ucraineni din afara granițelor. Ulterior, a colaborat și la almanahul literar *Обрії* (*Orizonturi*), revistă ce reunea voci distincte ale poeziei ucrainene de după război.

Opera sa poetică este concentrată în două volume publicate la sfârșitul anilor '70: *Знак попу* (*Semnul anotimpului*) – 1977 și *Незгасне полум'я* (*Flacăra nestinsă*) – 1978

Poezia lui Koțar este sobră, meditativă, cu accente elegiace, trădând un suflet marcat de pierderi, despărțiri și o căutare tăcută a sensului. Versurile sale nu strigă, ci mur-

mură asemenea unei rugăciuni rostite pe drumuri lungi, între lumi.

Criticul și scriitorul Stepan Tcaciuc, în volumul său *Слово про побратимів* (*Cuvânt despre confrăți*), amintește că Mykola Koțar ar fi publicat trei volume de poezie, fără a le indica însă titlurile. Mai importantă decât precizia bibliografică este însă emoția profundă pe care i-o poartă acestuia, redată într-un fragment ce ar putea ține loc de epitaf:

„Mykola Koțar este un spic al poeziei noastre, pe care vântul sorții l-a îndoit prematur și l-a lăsat să plângă, să plângă, să plângă... Amintirile mele despre poetul și omul Mykola Koțar sunt stoluri de păsări călătoare care zboară mereu într-un vârtej și nu se mai întorc niciodată la cuiburile lor natale.”

Din păcate, data morții sale nu este cunoscută. Koțar pare să fi dispărut cu aceeași discreție cu care a și scris: fără zgomot, fără revendicări. Dar poemele lui rămân ca niște flăcări nestinse într-un timp care, deși uită, nu poate șterge ceea ce a fost scris cu adevăr.

Saveta VĂRĂREANU

SUFLET DE ORFAN

Săndăluțele

Vacanța aceea am petrecut-o în sânul familiei de pe ulița zelezneacilor, în casa bătrânească a bunicilor mei, Ion și Eufrosina Zelezneac, refăcută de uncheșul Ilie, dar veacul mi-l petrecream tot în casa mătușii Ana, mama Rodicăi, care era pe aceeași uliță, în direcția spre Zarinoc, la numai câteva case, peste drum, pe stânga. Pe-atunci, frații și surorile mamei erau tineri și în putere, aveau cai, vaci, oi, porci, curtea plină de păsări și nu se prea simțea prezența unei guri în plus la masă. Cu toate acestea nu mă primea nimeni cu aceeași căldură ca mătușa Ana. Ajutam și eu cu ce și cum puteam, dar mai mult era joacă pe uliță și scăldat pe Zarinoc sau sub sălcii, unde Hatnuța nu suportă punțile și le ia mereu la vale.

Zarinoc este un colț de rai pe malul Hatnuței, mai la vale de locul cu sălcii, pe care minunata Zamca îl privește, plecându-și cu gelozie ochii de acolo, de sus și bucurându-se că lunca se-ngustează și Hatnuța iese din sat. Acest pârâu imprevizibil ocolea pe Zarinoc o mini peninsulă, dacă se poate spune așa, un delușor pe post de trambulină pentru scăldătorii săritorii în apă. Acum, după zeci de ani, nici măcar urmă nu mai este din delușor. Lunca Hatnuței avea malul drept neted și verde din primăvară până-n toamnă, găzduind rațe, găște, miei, uneori vaci și cai, care se ospătau cu iarba grasă și suculentă. Malul stâng era mai înalt și abrupt, dar și de iarba lui se bucura puzderia de orătănii. Chiar avea aspect de rai: cerul era de un senin dureros, reflectându-se în Hatnuța cea fățarnică, iarba, începând de la verde-crud până la verde-negru, contrasta cu seninul cerului, cu albul, negrul sau griul găștelor, al rațelor sau al mieilor; dar ce concerte stranii aveau loc acolo: gaaga, ga! mac, maaac! muuu! behehe! La acestea se adăugau altele din curțile apropiate sau de sus, de sub Zamca: cuuucuriguuu! coticotcodac! ham, ham! Era un adevărat schimb de impresii și păreri onomatopeice pe două, trei sau patru voci, care te purtau pe aripile imaginației într-o lume de basm. Ca o excepție, în cotul acela mirific al Hatnuței numit Zarinoc, nu vedeai niciun copac, chiar dacă de la intrarea în sat dinspre nord, adică dinspre Calafindești, ea a avut grijă să se camufleze cu tufișuri dese, apoi cu o perdea compactă de carpeni și, în locurile însorite, de sălcii. Locul este atât de plin de lumină, de parcă natura recompensează Hatnuța cea inconstantă pentru umbra în care a ținut-o până la Zarinoc și apoi după acesta.

Un alt fel de a-mi petrece vacanța erau povestirile de seară pe care verișoarele mai mici Zina, Ilaria și Veronica, uneori și Costică cel mic, copiii uncheșului Ilie, precum și alți copii de pe uliță, mă puneau să le depăn despre viața mea la cămin, despre taberele în care fusesem, despre ce am citit, am văzut sau am trăit printre străini.

Deseori mergeam cu bunicul pe îndrăgita Țigănie la smuls și cărat in, sau la stâna pe care o mai avea. Îmi amintesc o întâmplare pe care am trăit-o alături de bunicu' în timp ce transportam inul cules de pe Țigănie. La dus, drumul era numai deal. Greu de mers pe jos. Oboseai numai după câțiva pași, te opreai, îți adunai puterile inspirând aerul puternic și curat, iar urcai, iar te opreai. Îmi imaginez cât de greu le era animalelor, cai sau vaci, care trebuiau să tragă o căruță goală în sus și una plină în jos.

Într-o zi, cam spre sfârșitul lui iulie-august, cred, a trebuit să mergem, eu cu bunicul meu, să aducem de pe Țigănie o căruță de in, care se uscaseră deja. Pe atunci mai trăia Mircea, căluțul de la tata, și Coca, iapa uncheșului Ilie. Până am ajuns, până am încărcat *numai noi doi, un bătrân și un copil*, s-a înserat. Drumul prin pădure era foarte dificil pentru căruță, pentru că, după o ploaie zdravănă, noroiul se usca foarte greu și căruțele se împotmoleau foarte ușor.

La coborâre, în locul unde drumul era cel mai abrupt și cu șanțuri adânci săpate în el de roțile atâtor care și căruțe, ne-am răsturnat spre partea stângă a drumului. Și azi măntreb cum am reușit noi doi să-ndreptăm căruța încărcată. Eram două vârste extreme ale căror voință a creat puterea necesară.

Vacanța continua cu păscutul vacilor, al oilor și al cailor alături de ceilalți copii de pe uliță. Mă simțeam bine, mai ales că nimeni nu se mai gândea la mine și la viitorul meu, pentru că locul și soarta mea erau sigure și toți erau mulțumiți că „Amuș-Te Culci-Amuș-Te-Scoli” învață bine și este sănătoasă.

Se apropia sfârșitul vacanței și mă pregăteam de plecare la Botoșani. Săndăluțele pe care le aveam de la cămin mi se rupseseră, așa că bunicul le-a dus la nenea Dionisie Pauliuc, de pe Ocoliște, să le repare. Trebuia să merg peste câteva zile să le iau.

– Tu, tu, Valerță, nu am de unde să-ți dau cinci lei pentru drum. Du-te la Gheorghe (care stătea hăt, la marginea satului, în drum spre Călinești Vasilache și care avea porecla Gața), el îmi este dator cu niște bani. Poate ți-i dă.

– Mă duc, bunicuțele.

– Dacă nu-ți dă Gheorghe, treci pe la Ileana și spune-i că am rugat-o să-ți dea ea cinci lei.

Era o zi de septembrie urâtă. Ploua mărunț și rece, de parcă cerul plângea în taină. Noroiul de pe drum era atât de rece, încât simțeam că mă ard tălpile goale, cu care îl călcam. Îmi era frig în hăinuțele de vară, cu care venisem în vacanță, dar trebuia să merg după bani, că nu se mai putea amâna plecarea la cămin.

Până la uncheșul Gheorghe să tot fie aproape doi kilometri de la ulița zelezneacilor; drumul, tot un deal și-o vale. Mătușa Ana, soția uncheșului Gheorghe (a doua Ana, cumnată cu mama) era acasă, broda flori pe un cojoc. I se dusesse faima în zonă pentru măiestria cu care înfloreau joacele, bundițele, șorțurile și cămășile.

– Bună ziua, mătușă. M-a trimis bunicul după banii pe care-i datorai, că nu are de unde să-mi dea pentru drum.

În ucraineana vorbită de noi în sat este un apelativ, pe care-l folosesc mai ales femeile vârstnice, care-i dezmiardă pe cei mai tineri, mai ales pe fete: *doțica*, cu accentul numai pe *o*. Este un cuvânt pe care nu-l voi putea traduce cu exactitate: are sensul de draga mea, fetița mea, iubita mea, scumpa mea și este un diminutiv, un alint al cuvântul ucrainean *docika*, *doțea* = fiică. Pentru băieții mici, în zona Măriței, Greața, se zice: – *loi, neboje...*, adică nepoate.

Mătușa a făcut ochii mari a neputință, și-a împreunat mâinile ca și cum ar fi vrut să se roage, s-a legănat de la dreapta spre stânga și...

– *loi, doțicu*, nu am niciun ban în casă. Niciun ban, că ți-aș da.

– Eu nu vă cerșesc banii pentru mine, mătușă. Bunicul vă roagă să-i dați datoria.

– *loi, doțicu*, nu am de unde să-i dau, zău că nu am.

Ți-am spus, cititorule, că am primit poruncă de la mama să nu mă milogesc?

Ți-am spus în prima amintire, când am cerșit fără cuvinte bucuria de a fi aruncată și eu în sus precum verișorii mei micuți. Nu i-am răspuns nimic acestei mătuși. Am ieșit pe poartă, abținându-mă să urlu, nu pentru ce mi se-ntâmpla mie, ci pentru faptul că îi erau datori bunicului care nu avea posibilitatea de a câștiga bani și că se lăcomeau la banul unui biet bătrân.

I-am urât o zi bună, *precum sufletul ei negru*, i-am întors rapid și hotărât spatele și m-am depărtat de casa cea rece și neprimitoare. După vreo treizeci de pași, aud în urma mea:

– Vetuța, Vetuța, așteaptă! (În sat, oamenii străini mi se adresează cu toate diminutivele posibile pentru cuvântul Saveta).

Am auzit-o. Poate a avut remușcări și s-a răzgândit sau *și-a amintit* că are bani. Nu m-am întors și nu aș fi făcut-o pentru nimic în lume. Chiar dacă eram copil, mi-a fulgerat prin minte un gând răzbunător: *Să suferi, scorpie, să regreti, dacă ai un pic de inimă!* Cum era să mă întorc și să întind mâna udă, înghețată, plângând și sughițând. Probabil i-a fost milă de mine, lucru pe care nu-l acceptam pentru nimic în lume. Mila mă umilește.

Deja se umeziseră pe mine hăinuțele cele de vară. Nu-mi mai simțeam piciorușele desculțe, roșii și murdare. Îmi țineam respirația să nu răbufnească în urlete, am început să sughiț și să gem neputincioasă, ca un animal rănit. Mi-am înfundat batista în gură, ca să nu se audă gemetele neputinței, ale revoltei față de situația în sine și ale milei față de bunicul meu.

Mătușa Ileana trebuie să aibă cinci lei. Soțul ei este fierar și curtea este mereu plină de căruțe din sat și din satele vecine. Uncheșul Teofil este un fierar tare bun. Mătușa este sora mamei, n-o să mă lase la nevoie, îmi spuneam în gând.

Până la mătușa Ileana era mai mult de un kilometru. După ce ieșeam în șosea, lăsam pe dreapta cooperativa (magazinul sătesc) și urcam la deal până la biserică. De acolo aveam numai o casă pe partea bisericii și intram din drumul mare în curtea mătușii. Ploaie mocănească, hăinuțe subțiri și ude, piciorușele... ca de lemn. În curtea încăpătoare erau câteva căruțe. Oamenii intraseră în fierărie, caii erau acoperiți cu toale și mâncau consolați din traistele cu ovăz; nicovala și foalele nu se mai opreau. Mătușa robotea prin casă.

– Bună ziua, mătușă. V-a rugat bunicul să-mi dați dumneavoastră cinci lei, că nu are pentru biletul meu de tren.

Mătușa Ileana avea altă vorbă: când voia să te convingă sau să-și exprime nedumerirea spunea: *ioi, saraca*, și-și împreuna mâinile, ridicându-le în dreptul inimii:

– *loi, saraca*, de unde să-ți dau. Teofil nu prea are de lucru și nu am în casă niciun ban.

Sperasem că mătușa mă va încălzi, că-mi va da ceva de mâncare. Da' de unde! Am ieșit din curtea în care se făceau bani, am stors batista și mi-am înfundat iar gura cu ea. Treceam pe lângă școală, mă întâlneam cu oameni și nu aș fi vrut să mă vadă și să mă audă urlând. Țineam gura acoperită cu mâna și gemeam înăbușit. Mă gândeam la nefericita mea mamă care, pe patul de moarte fiind, lua mâna fiecăruia dintre frați, le-o săruta și-i ruga: *Vasile (Savetă, Gheorghe, Ană, Ilie, Marie, Ileană), ai grijă de bieții mei orfani!*

Oare mătușa Ileana, care s-a *nfruptat* bine cu scoarțe, haine, oale de bucătărie luate de la sora ei moartă, a uitat

că, de fapt, îi era tare datoare mamei? Măcar scorpia la care fusesem după datorie a strigat după mine, voia, poate, să-mi dea banii...

Până la nenea Dionisie nu era așa de departe de la mătușa Ileana. Mergeam pe șosea înainte, în direcția spre Suceava până la a doua răscruce și o luam pe un drumușor la stânga, spre locul numit Ocoliște. Acolo, pe malul stâng al unei văi destul de largi și adânci, pe fundul căreia curgea discret un firicel anonim, affluent al Hatnuței, se afla gospodăria numeroasei familii Pauliuc. Un sentiment de emoție și teamă a-nlocuit supărarea că nu am făcut rost de bani pentru drum. Fosta mea învățătoare, Artemizia, era fata lui nenea Dionisie Pauliuc; Mircea, fiul lui cel mic îmi fusese coleg de clasă; Toderică, alt fiu, era prieten cu fratele meu. Soția lui nenea, Paraschiva, era prietenă cu mătușa Saveta, a copilărit pe ulița noastră. Casa aceea era pentru copilul din mine un mister. Mă-ntrebam pe drum, uitând frigul și ploaia, cum va trebui să mă port, cum să vorbesc... Făceam repetiție în gând, dar nu-mi plăcea nimic din rolul imaginat.

După ce o luam la stânga dinspre șosea și făceam vreo cincizeci-șaizeci de pași, un drumușor izolat de pe dreapta mă ducea spre curtea casei.

– Bună ziua. Sunt Vituca. M-a trimis bunicul după sândăluțe.

– Intră, intră, mi-a răspuns mirat și contrariat nenea Dionisie, prieten și leat cu răposatul meu uncheș Tănase. Vino și te încălzește puțin.

– Vai, ce udă ești! De unde vii, fetițo? De la bunicul tău până aici nu ai fi avut timp să te uzi așa, am auzit glasul mătușii Paraschiva, plin de mirare și îngrijorare.

În câteva fracțiuni de secundă mi-am dat seama că arătam tare jalnic. Udă toată, cu piciorușele roșii și murdare, cu vocea tremurând de frig și emoție și cu ochii roșii de plâns... Nu-mi pot da seama ce se citea pe fața mea. Oricum, bucurie nu.

– Am fost la uncheșul Gheorghe și la mătușa Ileana după niște bani.

– Ai înghețat, fetițo, făcând atâta drum prin ploaie și noroi. Vino să te-ncălzești lângă sobă.

– Nu-i nimic. Dacă sunt gata sândăluțele, fug până „acasă”, mă usuc și mă încălzesc.

– Da. Sunt gata. Pofitim.

– Mulțumesc tare frumos. Bunicu spune că o să vă socotiți cu plata.

– Nu-i nevoie de nicio socoteală. Nu a fost mare lucru, mi-a răspuns bunul nene Dionisie, mângâindu-mi părul ud. Să fii sănătoasă.

De curând am vizitat-o pe doamna Artemizia, fiica lui nenea Dionisie, care mi-a fost învățătoare. Am adus vorba despre sândăluțele reparate de nenea.

– Ție îți repara gratis și lui Toader Ciubotariu, că și el era orfan. Nu mai știi nimic despre el.

– A murit în 2004.

– Ce meserie avea?

– A fost avocat.

– Bravo lui, a avut voință.

Am ieșit din casa cea primitoare buimăcită de lecția pe care mi-a dat-o viața în vara aceea. Am obiceiul să contabilizez și să despic în patru toate firele întâmplărilor mele. La orice mi se-ntâmplă sau mi se spune îmi pun întrebările: de ce mi-a spus așa? Ce a vrut, de fapt, să spună? Oare am făcut bine ce am făcut? Nu-mi place gestul acesta; să nu fac și eu la fel. Așa e bine, așa nu e bine.

Lecția pe care am primit-o a avut concluzia că de la străini poți avea mai multă înțelegere și ajutor decât de la neamuri. Dovadă sunt cei cinci lei pe care mi i-a dăruit, necondiționat, buna mea profesoară de geografie, Bujor, și gestul părintesc al lui nenea Dionisie. Fie-le țărâna ușoară ca parfumul de bujor. Le sărut sufletul, care este mereu pe pământ și se bucură de binele făcut în timpul vieții.

Până la urmă a făcut bietul bunic ce a făcut și, a doua zi, fiind soare și frumos de parcă nu plouase în ajun, a-nhămat cei doi căluți și m-a dus la gara din Dărmănești, ca să iau trenul spre viitorul meu îndepărtat, dar sigur. Am avut EU grijă să fie sigur. Nici nu se putea altfel: statul îmi pune la dispoziție toate condițiile posibile. Aveam, la rândul meu, minte, voință, răbdare, abinență, perseverență și motivație.

A! Mai aveam două adevăruri care-mi călăuzeau pașii: VĂLEU, SUNT ORFANĂ ! și NU SE POATE SĂ NU SE POATĂ! Iar de acolo, de sus, Îngerul meu Păzitor îmi veghea fiecare pas și se ruga pentru mine, ocrotindu-mă.

BILETUL DE ORDIN ROȘU

Trebuie să vă povestesc despre pățania amuzantă a lui Ivan Husak, muncitor feroviar. Dacă n-a fost priceput ori dacă a furat, nimeni din sat nu știe bine, dar toți știu că a fost concediat și a primit câteva sute de zloți drept compensație. Era tânăr, își răsuca bine mustața în sus, purta haine elegante, bleumarin, plăcea femeilor, vorbea polona și, spun unii, chiar și germana, fapt pentru care în sat era respectat. În sat, trăia și o văduvă, mai în vârstă, o torcătoare bună, care avea o căsuță și care recent își renovase soba, așa că iarna era cald. Pentru o cameră cu fuir e nevoie de o sobă caldă. Și pe lângă toate astea, avea și legături cu bani. Așa că Ivan s-a mutat la ea cu chirie, aducea cărbuni iarna, un pic de rachiu și niște chifle, iar berea o bea singur, la gară.

Făcea pe grozavul, nu-i respecta deloc pe țărani, nu saluta popii și avea mare ciudă pe Polonia și pe șeful de gară. Și, se pare, nu avea prea mulți bani, așa că a început să-i facă curte gazdei lui, Paraska, cu speranța de a pune mâna pe teancurile de bani. Dar văduva era extrem de ageră la minte, știa cum să se poarte, l-a condus cu blândețe la altar și a scos din ladă o rochie atât de frumoasă, încât, de invidie, bogățiile din sat s-au înverzit toate, cu toate că era imediat după Crăciun. Acestea spuneau că norocul care a dat peste ea l-a luat de la ele, mai ales că nunta a fost răsunătoare. Dar zilele fericite n-au ținut mult. Paraska, văduvă și femeie hotărâtă, nu scotea banii, nici măcar nu-i arăta. Ce-i drept, i-a cusut bărbatului două rânduri de haine țărănești: un rând de sărbătoare și unul de zi cu zi, pentru că avea ambiția să facă din soțul ei un om gospodar, iar nu să fie un trântor care miroase a ulei de lampă, murdar de cărbune și care se tot ducea să bea bere. Tânăr fiind, ea spera că el va deveni gospodar și va intra în rândul oamenilor.

Dar n-a avut noroc, așa că și-a ascuns speranțele în ladă, printre legăturile cu bani. Îi dădea tot mai puțină mâncare, nu-i mai spăla cămașa cum trebuie, descosea broderiile frumoase și le înlocuia cu unele vechi, iar, primăvara, Ivan deja nu mai voia să stea acasă, dar Paraska s-a gândit altfel: ca să nu se piardă banii, a cumpărat un petic de grădină în vecinătatea casei sale, a mai împrumutat două sute de zloți de la un evreu și a semnat un bilet de ordin cu giranți. Dacă Ivan se va îndrepta, va avea unde lucra; dacă nu, cineva tot avea s-o ajute la bătrânețe, măcar pentru grădină.

Într-o zi, Paraska a călcat într-un cui ruginit de i s-a umflat piciorul ca un butoi și chiar atunci trebuia să ducă în oraș rata pentru biletul de ordin. N-avea nici frate, nici soră, așa că, cu câteva zile înainte de plată, a început să-l hrănească mai bine pe Ivan. Ea va scrie biletul de ordin acasă, iar el se va duce cu giranții să-l plătească. Ivan a observat că bătrâna

era mai atentă cu el ca de obicei, fapt care l-a bucurat. Ea avea să-i dea bani pentru rată, pentru aldămaș, îl va hrăni bine, și, dacă-i va spune evreului că bătrâna n-a avut toată rata, căci nu a răzbit să adune mai mult, va putea să bea și niște beri și să se distreze bine, iar pe bătrână să o ia la rost pentru cusăturile alea vechi.

Într-o dimineață de toamnă, Paraska a pregătit mâncare bună și multă: pâine albă, cinci zloți pentru giranți și pentru soțul ei, pentru rachiu și încă câte un pahar de bere de fiecare. Banii pentru evreu stăteau pe masă, în grămezi, bine numărați. Paraska i-a legat într-un săculeț, iar banii pentru tratație i-a pus în buzunar, căci el s-a îmbrăcat în haine de feroviar. Mâncarea a pus-o frumos într-o traistă decorată, i-a mai adăugat și o bucată de slănină, iar când s-a luminat și-a trimis bărbatul la drum. Trebuia să intre după giranți și cu ei să plece la oraș. Așa a și făcut, giranții spunându-i: „Hai, mergem, tu ia-o înainte.”, și astfel Ivan s-a pornit pe drum, peste pajiști, spre oraș.

Mergea ce mergea, până a dat peste doi soldați polonezi cu puști. Dacă n-ar fi avut traista decorată, nu s-ar fi întâmplat nimic. Dar așa, a ieșit o încurcătură urâtă și dureroasă.

– Marș, porcule, înapoi acasă!

Ivan a început să le vorbească în polonă, că are de plătit un bilet de ordin și de aceea trebuie să meargă în oraș. A scos biletul de ordin din buzunar, l-a arătat soldaților, dar nu voia să se întoarcă. Însă soldatul e tot soldat, iar când mai are și pușca la el... Când și-a întors mâna și i-a tras un pumn în gură, Ivan era să-și înghită dinții; a scuipat dinții și sângele în palmă. A început să țipe și cu cecul roșu în mână, și cu traista decorată în spate a luat-o la fugă. Nici nu știa încotro fuge – înapoi sau înainte. Abia după ce s-a văzut lângă pod, a realizat că este la marginea orașului. Îi ardea gura, ținea dinții și biletul de ordin în pumn și, slavă Domnului, legătura cu bani era în sân, doar trebuia să se spele și să oprească sângerarea. A coborât la râu, s-a spălat pe față, a clătit gura și a simțit cu limba gingiile goale. Rămăsese fără dinți. S-a odihnit pe malul râului, a tras aer în piept și s-a consolât cu următorul gând: doare, dar o să treacă, în gură mai sunt destui dinți, iar banii bătrânei s-au dus – nu-i prost să recunoască că fugise cu banii: soldații i-au luat și gata.

Era un om isteț, așa că s-a dus la doctorul Podiuk să-i elibereze un certificat medical. A plătit consultația, a povestit tot ce s-a întâmplat, i-a arătat doctorului dinții din palmă, dar acesta a glumit pe seama lui, cum fac mulți oameni când altuia i se întâmplă ceva rău. Pe certificat nu scria decât că i-au fost scoși, din spusele lui, trei dinți și că doctorul nu știe altceva. Când evreul i-a citit în oraș certificatul, Ivan a înțeles că a aruncat banii în vânt, că certificatul nu are nicio valoare.

Și s-a distrat bine Ivan în oraș. A tratat și a cinstit cunoscuții și mai bine, a povestit pe larg pățania lui și, pe deplin mulțumit, s-a întors acasă. Dar când se apropia de sat, a aflat că în ziua aceea fuseseră bătuți toți sătenii. Îi mai rămăseseră niște bani, așa că s-a întors pe pajiște, i-a îngropat sub un tufiș și s-a dus acasă cu traista decorată, dar fără trei dinți. I-a povestit bătrânei multă vreme pățania înfiorătoare – cât de urât a fost bătut, cum i-au luat toți banii, desfăcea gura până la urechi și îi arăta cu degetul locul gol unde înainte erau dinții, i-a arătat biletul de ordin pătat de sânge, iar despre traistă – dracu' știe cine a golit-o. Și pentru toate acestea de vină era numai Paraska, cu ideile ei despre oraș, despre ordine de plată. Paraska a plâns după bani, dar i-a fost rușine să plângă afară, în fața casei, ca să nu audă oamenii – cum obișnuia s-o facă.

Toată ziua a suferit destulă umilință, așa că... fie, ducă-se banii. Dar, în sine ea, era și ea mulțumită că al ei „domn” a primit o bătaie zdravănă de la alți „domni”.

(1933)

Traducere din limba ucraineană
de Ioan HERBIL

Tezaur literar (Literaturna skarbnyca)

POVEȘTI UCRAINENE

BOIERUL CU NASUL TĂIAT

Au fost odată într-un sat trei frați săraci. Acasă nu aveau de niciunele și într-o zi, fratele cel mare a spus:

– Mă duc slugă la boier, poate oi câștiga ceva.

Iar acel boier era tare viclean. Îi zice lui:

– Te iau slugă la mine și o să-ți dau o plată bună pe an, dacă ai să faci treaba cum se cuvine. Dar să ne înțelegem că n-avem voie să ne supărăm unul pe altul. Dacă o să te superi pe mine, eu o să-ți tai nasul, iar dacă o să mă supăr eu pe tine, o să mi-l tai tu.

– Fie cum zici, boierule.

A doua zi, l-a trimis boierul la pădure să taie lemne și să le stivuiască. Îi zice:

– Tu du-te, că mâncare o să-ți aduc eu.

Taie argatul lemne până la prânzișor, taie până la prânz – au început să-i chiorăie mațele de foame, că mâncare nu i-a adus nimeni. Abia spre seară a venit boierul.

– Ți-am adus prânzul, – zice el.

– Păi, abia acum mi-ai adus? Iar eu am stat flămând toată ziua!

– Nu cumva te-ai supărat pe mine?

– Cum să nu mă supăr?!
Boierul și-a chemat oamenii, aceia l-au prins, i-au tăiat nasul și s-a întors el acasă fără nas.

S-a dus la boier și fratele mijlociu și s-a înțeles să muncească până la toamnă în aceleași condiții ca și fratele mai mare.

A doua zi, i-a dat boierul ceva să mănâce dimineața și l-a trimis la câmp să cosească. Cosește el și cosește, se făcu de-acuma prânzul, dar mâncare nu i-a adus nimeni. Abia spre seară i-a adus boierul mâncare. Iar argatul îi spune:

– Abia acum îmi aduci de mâncare?

– N-am putut mai devreme. Dar ce, te-ai supărat?

– Păi, cum să nu mă supăr, dacă stau flămând de atâta timp?!
Boierul și-a chemat oamenii, care l-au prins pe argat și pe dată l-au lăsat fără nas.

Seara, când și-a văzut frații cu nasurile tăiate, mezinul le-a spus supărat:

– Sunteți niște proști amândoi. O să vedeți ce-i fac eu boierului, chiar dacă sunt cel mai mic.

S-a dus și el la boier, a făcut aceeași înțelegere și s-a prins să-i fie slugă boierului până la cântatul cucului.

A doua zi, boierul i-a dat să mănânce ceva de dimineață, l-a trimis să-i îmblătească grâul și a promis să-i aducă mâncare la prânz. Îmblătește el până la amiază, dar boierul nu se vede să-i aducă mâncare. Argatul aruncă îmblăciul, vântură grâu, umple un sac, îl ia în spinare, îl duce la cârciumă și-l dă pe mâncare și băutură. După ce s-a săturat bine, s-a dus și s-a culcat în șură.

Vine seara boierul și îl întreabă:

– Tu de ce dormi și nu ești la îmblătit?

– Da' ce-i?

– Nimic, ți-am adus de mâncare...

– Nu mi-e foame.

– Te pomenești că ai mâncat și ai băut?

– Da' ce, era să muncesc flămând? Sau poate te-ai supărat?

S-a întors boierul cu mâncarea acasă și-i spune cucoanei lui:

– Ți-am adus mâncare, dar lasă, că mâine o să-i dau să facă o treabă, că o să țină minte, câte zile o avea!

A doua zi, boierul a slobozit câinele și-i spune argatului:

– Înjugă boii și du-te să ari ogorul în direcția în care o să alerge câinele.

Dar argatul nu era prost. A luat o bucată zdravănă de carne, i-a dat-o câinelui s-o mănânce, până s-a săturat, l-a legat de coarnele plugului, a desjucat boii și i-a lăsat să pască, iar el s-a culcat și a dormit până seara. Când s-a întors la curtea boierului, a găsit porțile ferecate. Câinele a sărit gardul și s-a dus la cușca lui, iar boii nu puteau sări gardul.

Atunci, el a luat toporul, a fărmat poarta, a tăiat boii și i-a pus grămadă lângă câine. Intră în casă, iar boierul a dat poruncă:

– Puneți masa să mâncăm.

S-au așezat la masă, iar boierul îl întreabă:

– Cât ai arat? Un pogon, două?

– Da' dracu' știe cât oi fi arat. Încotro alerge câinele, acolo aram.

– Iar boii unde-s?

– Acolo, unde-i și câinele.

– Nu cumva i-ai tăiat?

– Păi, ce era să fac? Mi-ai poruncit ca boii să meargă, unde merge și câinele. Câinele a sărit gardul, iar boii nu puteau. Așa că a trebuit să-i ajut cumva, nu? Da' ce, poate te-ai supărat?

– Nu, nu, – spuse boierul îngrijorat.

Apoi își întreabă soția:

– Ce ne facem cu argatul ăsta? Dacă continuăm așa, o să ne aducă în sapă de lemn.

Hai să mergem mâine la oraș. Iar lui o să-i zicem să ne fiarbă niște carne, de care n-a mai mâncat nimeni până acum și nici nu va mânca vreodată. Și să ne facă un pod, cum nu s-a mai văzut și nici n-o să se vadă vreodată. Iar noaptea, când ne-om întoarce de la oraș, podul să fie luminat, ca să putem trece pe el.

Au plecat boierii la oraș. Iar argatul a tăiat câinele, l-a pus la fiert – vor mânca o carne, cum n-a mai mâncat nimeni și nici nu va mânca vreodată. Apoi a tăiat toate oile și berbecii, a aruncat animalele în pârau, și gata podul. După ce s-a înserat, aude el că se întorc stăpânii lui de la oraș. Fuge repede și dă foc la șură.

Încă de departe, boierul îi zice soției:

– Uite ce luminat e drumul.

Ajung ei la pârau și văd podul din oi moarte.

– Ne-a făcut argatul un pod cum nu s-a mai văzut și nici că se va mai vedea.

Intră ei în casă, iar argatul le servește capul câinelui.

Boierul îl dă deoparte și zice:

– Slugă netrebnică, ne-ai dat foc la șură, ne-ai ucis oile și berbecii, iar acum ne dai să mâncăm ce n-a mâncat nimeni până acum și nici nu va mânca. Ce ne-ai făcut, netrebnicule?! Meriți să te jupoi de viu!

Argatul n-a spus nimic, doar i-a tăiat boierului nasul și a plecat acasă.

Și-am încălecat pe-o șă și v-am spus povestea-ășa.

Traducere din limba ucraineană
de **Corneliu IROD**